

BU SAYIDA

GOYA	Talip APAYDIN
Lûtfi ERİŞÇİ	İhsan İNCESU
N. ÖZER	Turhan GÜRKAN
Fahir ONGER	Fikret GÜNEY
Ahmet ARİF	Orhan KEMAL

SAYI: 1 — 1 - Eylül - 1952 — 20 Kuruş

Yeni Degerler Belirince

Son zamanlarda dergilerde sanat düşmanlığı, edebiyat düşmanlığı üzerine yazılar okumaya başladık. «Bugün Türkiye'de sistemli bir sanat düşmanlığı var..» diyorlar. «Âdilik gökyüzüne çıkarılıyor.. Ruhu göklere uçuran sanatı tahrip etmek gaye bu.» diyorlar. Toplumsal bilimlerin büyüsüne tutulanlara göre edebiyatın vazifesi «ideal bir dünya yaratmak üzere, emir altına (sosyal ilimlerle meşgul olanların emri altına) girmektir» diyerek sosyologlara, edebiyatı hor gördüklerini iddia ederek bilginlere çatıyorlar. Daha ileri gidiyorlar: «Edebiyatın bir düşmanı da (garip gelecek ama) bizzat edebiyatçılar, onların yaratıcı sınıfı içinden çıkıyor.» diyorlar. Türkiyede sistemli bir sanat düşmanlığı yapanların «sanatkârlar veya kendilerine bu gözle bakanlar» olduğunu söylüyorlar. Birkaç yıl öncenin mahut Saray Lokması da, yeni bir sanat anlayışını savunan gençler için «durük bir toplum istiyorlar, değer yargıları kesin olarak belirmiş, hürriyetsiz bir toplum.» diyor.

Bunlar, geçimi bu yoldan olan mizahçılar, fıkra yazarları değil; ünlü kişiler, sanattan, edebiyattan anlar diye tanınmış kişiler. Üstelik aynı kimseler, şiirimizde gerçekleştirilen birtakım şekil yeniliklerini anlayışla, sevgiyle karşılamışlardı; ama bu değişiklik, sırf yenilik düşkünlüğü ile yapılan bir değişiklik değil de, bir muhteva değişikliğinin neticesi olunca iş değişti. Değer olarak kabul edilen sanatçılar sanat düşmanı ilân edildi, «hürriyetsiz bir toplum» istemekle suçlandırıldı.

*

Sanat düşmanlığından, edebiyat düşmanlığından şikâyet edenler, bütün toplumsal faaliyetler gibi, sanatı da edebiyatı da, yaşadıkları toplum içinde, toplumun gelişmesi içinde, bu gelişme boyunca karşılıklı tesirleri içinde incelemiyenlerdir. Onlar, belirli bir tarihsel ve toplumsal oluş içinde şekillenmiş değer ölçülerinden hareket ederlerken, bu değer ölçülerinin değişmez, ebedî şeyler olmadıklarını, mutlak değerlerden bahsedilemiyeceğini, toplumsal gelişme ile yeni değerlerin belireceğini unutuyorlar. Bunun için, kendi değer ölçülerine uymıyan bir eserle karşılaştıkları zaman, bu eseri yaşadıkları toplum içinde, bu toplumu meydana getiren unsurları ve onların sanat anlayışlarını gözönünde bulundurarak, bilimin toplum ve sanat münasebetleri hakkındaki verilerini hareket noktası kabul ederek değerlendiremedikleri için, ve kendi değer ölçülerini — bunları doğuran oluşu bilmediklerinden — değişmez, mutlak ölçüler sandıkları için, eseri de sanatçıyı da mahkûm ediyorlar. Beliren değer ölçüleri hakkında sanatçı — henüz yeni sanatın nazariyecileri ortaya çıkmadığı için bu işi de sanatçılarımız, sanatçının aynı zamanda bir düşünür olması gerektiğini bilen sanatçılarımız yapıyor — birtakım açıklamalar yapınca, ölü değerleri savunanlar, bu açıklamaları tahrif ederek, kendi istedikleri gibi bir gö-

(Sonu S. 3 de)

GOYA — Kurşuna dizilenler - Detail

TÜRKİYEDE TERCÜME HAREKETLERİ HAKKINDA NOTLAR

1 — Memleketimizde tercüme hareketinin uzun bir geçmişi vardır.

Ancak, 19 uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra, tercüme çalışmaları Osmanlı burjuvazisinin kültür ihtiyaçlarına göre yeni bir istikamet alır. Garba, daha doğrusu Fransaya döner.

Fakat, Osmanlı burjuvazisi bir taraftan saray ve derebeyliğin baskı ve irticaı diğer taraftan, memleket servetlerine musallat olan ecnebilerin sömürücülüğü ve propagandası ile karşı karşıyadır. Yeni bir kültür gelişmesi kadar tercüme hareketi de şuurlu bir hale giremez, bir türlü canlanamaz. Çok mütereddit ve aralıklı yapılan tercemeler ilk sıralarda edebi sahada piyeslere inhisar etmektedir. 10-15 sene sonra roman sahasına kaymaya başlar ve aşağı yukarı böyle bir çerçeve içinde devam eder, gider.

Bu devir gerçek çehresile tercüme devri değil daha ziyade ecnebi dillerin bazı zümreler arasına benimsenme devri olarak ele alınabilir.

20 nci yüzyıla girerken durumda ümitli bir değişiklik değil karışıklık görülür. Zira Fransızca öğretim yanında ingilizce ve bilhassa almanca da ağır basmağa başlamıştır.

Tercüme hareketinin birdenbire genişler gibi olduğu birkaç meşrutiyet senesi dahil Milli mücadeleye kadar hal böylece devam eder.

Netice itibarile bütün bu elli yıla yakın zaman içinde tercüme faaliyeti ancak birkaç yüz eserden ibaret kalmıştır. Bu eserlerden memleket kültürünün gerçekten gelişmesine âmil olanlar ise belki birkaç tanedir.

2 — Milli mücadelenin pek kısa süren senelerinden sonra memleketimiz bu sefer de istilâcılara karşı kazanılan zaferi kendi sınıfı ile dahi paylaşmaktan kaçınan bir zümrenin diktatörlüğü ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu zümre kolaylıkla ve âni olarak elde ettiği haksız hâkimiyetini devam ettirebilmek için her türlü hürriyetçi, inkılâpçı ve mücadeleci kültür faaliyeti ile beraber tercüme hareketine de musallat olmakta gecikmez. Yalnız geniş halk kitlelerinin kültürünün gelişmesine yarıyacak eserlerin tercemesini kat'i olarak menetmek değil, hattâ demokratik bir kültüre yardımcı olacak bir tercüme faaliyetine de yer vermek istemez.

Fakat her şeye rağmen gittikçe ce-

(Sonu S. 4 de)

TENKİD ÜZERİNE

Sanat dergilerinde tenkid üzerine tartışmalar yeniden başladı. Aşağıdaki tercümede bu konu bilimsel bir görüşün aydınlığında incelenmektedir.

Ben, sosyal şuurun sosyal **şartlar** tarafından tâyin edildiğine inanıyorum. Bu görüş tarzına iştirak eden herkes için, açıktır ki, «her ideoloji» - sanat ve edebiyat dahil - **belli bir toplumun**, veya tabakalara bölünmüş bir toplum halinde, **belli bir toplumsal tabakanın ruh hallerini ve temayüllerini** ifade eder. Gene açıktır ki bir eseri tahlil etmek isteyen bir edebi tenkid evvelâ bu eserde **sosyal şuurun** hangi unsurunun ifade edildiğini anlamalıdır. Hegel okulunun idealist tenkidcileri, felsefi tenkidin vazifesi sanatçı tarafından eserinde ifade olunmuş fikri **sanat** dilinden **felsefe** diline, **imaj** dilinden **lojik** diline çevirmekten ibarettir, diyorlardı. Maddeci bir dünya görüşü taraftarı olmak itibarile ben, tenkidin birinci vazifesi belli bir eserdeki fikri **sanat dilinden sosyoloji diline** çevirmekten, **belli bir edebi olayın sosyolojik muadilini** tâyin etmekten ibarettir, diyeceğim.

... Hegel okulunun idealist tenkidcilerinin sanat dilinde ifade edilmiş fikri felsefe diline çevirmenin zaruri olduğuna inandıklarını söyledim. Fakat onlar işlerinin hiç bir surette bu vazifeyle tahdit edilemiyeceğini gayet iyi anlıyorlardı. Onların gözünde böyle bir çevirme felsefi tenkid vetiresinde sadece birinci hareketti; ikinci hareket «sanat eserindeki fikri müşahhas şekil altında göstermeli, imajlar içinde tahlil etmeli ve parçalarında bütünü ve birliği tekrar bulmalıydı.» Bu, bir sanat eserindeki fikrin tahlilini bu sanat eserinin **artistik vasıflarının** değerlendirilmesi takip etmelidir, demektir. Felsefe estetiği ortadan kaldırmıyor, fakat, tam tersine, ona bir yol açıyor ve sağlam bir temel bulmaya çalışıyordu. Aynı şeyi materyalist tenkid hakkında da söylemek lâzımdır. Belli bir edebi olayın sosyal muadilini bulmaya çalışırken bu tenkid, eğer bu muadili bulmanın kâfi gelmediğini ve sosyolojinin estetiğe kapıyı kapamaması, tam tersine, tamamile açması gerektiğini anlamazsa, bizzat kendine ihanet eder. Makul bir maddeci tenkidin ikinci işi, —idealist tenkidcilerin yaptığı gibi— tetkik edilen eserin estetik vasıflarını değerlendirmekten ibaret olmalıdır. Eğer materyalist tenkidci eserin sosyolojik muadilini artık bulmuş olmak bahanesiyle böyle bir değerlendirmeyi yapmak istemezse benimsemek istediği noktai nazarı anlamadığını ispat etmiş olacaktır. Her devrin artistik yaratışının özellikleri ifade ettiği sosyal psikolojiye daima sıkı surette bağlı bulunur. Her devrin sosyal psikolojisi daima bu devrin sosyal münasebetleriyle şartlandırılmıştır. Bu, bütün sanat ve edebiyat tarihinin açıkça ispat ettiği bir vakıadır. İşte bütün edebi eserlerin sosyolojik muadilinin tâyininin, eğer tenkidci bu eserlerin artistik meziyetlerini değerlendirmek işini yapmazsa, niçin eksik ve, binaenaleyh, yanlış olacağının sebebi. Başka bir deyimle, **maddeci tenkidin ilk işi, ikinci işini zait kılmak bir yana, zaruri tamamlayıcısı olarak onu icabettirir.**

Çeviren: **Fikret GÜNEY**

SADRİ ERTEM

Sadri Ertem'in yirmi cilde kadar tutan külliyatı içinde bir edebiyat seviye girebilecek olanların sayısı sekizi geçmez. Bunları kısaca not etmekle fayda görüyorum: Çıkrıklar Durunca (Roman - 1931) - Bacayı İndir, Bacayı Kaldır (Hikâyeler - 1933) - Silindir Şapka Giyen Köylü (Hikâyeler - 1933) - Korku (Hikâyeler - 1934) - Düşkünler (Roman - 1935) - Bay Virgül (Hikâyeler - 1936) - Bir Şehrin Hafızası (Hikâyeler - 1938) - Yol Arkadaşları (Roman - 1943).

Bu eserlerin hepsi aynı kalite ve değerde değildir. Bilhassa küçük hikâyelerinin çoğu, gazetecilikten gelme bir alışkanlıkla — pişirme denecek kadar acele ve hazırlıksız — yazılmıştır.

En başarılı olanları üzerinde kısaca duracağım: (Çıkrıklar Durunca) yeni romanımız için bir öncü rolü oynayabilir. Eser şu esaslı plân üzerinde kurulmuştur: XIX. yüzyılda yabancı sermayenin Anadoluya nüfuzu. Fabrikasyon karşısında yerli el sanayii. Yabancı sermayenin bol miktarda girebilmesi için onda fikrinin yayılması. Tüccar sınıfının yabancı sermaye ve ekonomik yoldan emperyalizme dayanak olmaları. Saray ve Babıâlinin bu yarı müstemleke hareketini çabuklaştırma gayretleri. Ve bütün bu durum karşısında ümidini kaybeden yerli müteahhit ve halkın Alevilik yoluyla bir nevi mistisizme düşmeleri. Ve hükûmetin başkaldırma gayretlerini ezmesi.

Küçük hikâyeleri arasında çeşitli konu ve meselelere rastlanır. Bu bakımdan Sadri Ertem'in hikâyeleri çok renkli ve renglidir. Bir işçi hikâyesi: Kaybolan Adam (Bacayı İndir, Bacayı Kaldır - s. 78). Antimilitarist bir hikâye: Dümdar muharebesi (aynı eser, s. 120). İstismara dair: Silindir Şapka Giyen Köylü (Silindir Şapka Giyen Köylü s. 5). Çalışma gayretinin baltalanması: Bu tarla, rüzgâra armandır (Korku, s. 83). Bürokrasinin hicvi: Namusunun heykeli (Bay Virgül, s. 73).

Düşkünler isimli romanında da kuvvetli bir tez hâkim. Bizzat yazar eserini takdim ederken: «Düşkünler, Tanzimatın ortaya attığı takma, uydurma aristokrasinin otopsi masasından alınmış fotoğraflarıdır. Onda canlının güzelliği değil, ölümün, hastalığın neşter altındaki solük benizli kadavraları gülümser, konuşur.» diyor. Bu eserde, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü esnasında yabancı sermayenin ayakta tuttuğu kimselerin daha sonraki devirlerde cemiyet içinde yer alışları ve hayatlarının gösterdiği garabetler. Bunun sefaleti ortalığı karıştıran sefahet manzaraları, ahlâki çöküşün tam ve mutlak gösterileri. Bu sosyal dekorun kahramanları o sahte aristokrasiyi temsil edenlerin çocuklarıdır.

Hikâye ve romanlarında birtakım tezlere çok bağlı görünen Sadri, yazar olarak muayyen tezleri aydınlatan gayret ve samimiyet yerine sadece dikkati üzerine toplamağa çalışan alakalarla yetinir.

Hikmet Feridun'a verdiği bir mülâkatında: «Ben edebiyatı güveylik fotoğraf çıkartmak için kendisine çeki düzen veren ve objektif karşısında vaziyet alan adama benzetmek isteyenlerden değilim... Eli şakağında şairâne bir jestle aya bakan edebiyatın kızıl düşmanıyım» — «Bugünün edebiyatı cemiyet edebiyatı olmalıdır. Aşk ve ahlâka mektuplarını sevdiklerimize yazıp göndeririz. Matbaa mürekkebi, makine, kâğıt ve kürek yazıktır.» diyor.

Fakat «Fikir ve Sanat» adlı kitabında topladığı makalelerinde isabetli bazı notlara da rastlıyoruz: «Türk romanında aradığımız karakteri, Türk halkının dünya görüşünü aksettiren eser yaratacaktır.» - (s. 6) «Romancı doğrudan doğruya hayatla karşı karşıyadır. Onun hayatla — bu isterse tarih olsun — karşı karşıya bulunması bir netice verir. O, artık ister istemez bir fikrin sahibi olmaya mecburdur.» (s. 12) «Romantik sanat esir milletlerde millî tahassürü, hâkim milletlerde ekzotizm şeklinde meydana çıkıyor. İkisi de burjuva ideolojisinin birer müntehasıdır.» (s. 28) «Halk edebiyatını, halk zümrelerinin demokrat fikirlere, demokrat teşkilâta sahip oldukları zamanda canlanmış görüyoruz» (s. 31) «Sanat ve üslûp mütemadi bir oluşu ve birbirinden daha mükemmel merhaleleri ifade eder. Onun için mücerret, havada asılı bir estetik kaidesinden, bir edebiyat ezeliliğinden bahsetmek istemiyoruz. Bu sebepten yeni farklar, yeni alâmetlerle kendini hissettiren bir üslûptan, günün üslûbundan bahsediyoruz.» (s. 54). «Zamanımızdaki yarı işçiliği ve çırakliğının, demir işçiliği ve çiftçiliğinden daha kolay olmadığını söyliyen Maksim Gorki bir hakikate parmağını basmıştır.» (s. 86) «Sanatkâr varlığının sebebini eğer, bugün hareketsiz şekilde ileri sürülen politik hürriyet ise bütün dünya sanat hayatını, sanat tarihini inkâr etmek lâzım gelecektir. (s. 92) «Liberal burjuva edebiyatı dörtyüz yılda ince, olgun bir hale geldi. Ancak o edebiyat bugün tahlil haline girdi.» s. 113).

Sadri Ertem'i bugün edebiyata yeni katılan neslin iyice tanıdığını hiç sanmıyorum. Zaten Sadri'nin ölümü ile etrafındaki alâkanın da birdenbire dağılıverdiği görülür. Belki politika ve gazetecilik faaliyetinin Sadri'nin hayatında daha geniş bir yer almasından ileri geliyor.

Mevlevi Şeyhi Hasib Dede'nin torunu Sadri Ertem 1900 yılında İstanbulda doğmuş, babası binbaşı imiş. Çocukluğu Anadolu ve Rumeli şehirlerinde geçmiş. Tahsilini Üsküdardaki Ravzai Terakkide, daha sonra Üsküdar Sultanisinde ve nihayet Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünde okuyarak tamamlıyor.

«Tercüman-ı Hakikat», «Tanin» yolundan girdiği basın sahasında çalışmaları çok geniş olmuş. «İstanbul ve Ankarada bulunan birçok gazetelerde, muharrirlik, tahrir müdürlüğü, başmuharrirlik yapmıştır.» İlk hikâyesini mütareke sıralarında İstanbulda çıkan «Genç Yolcular» mecmuasında neşretmiştir. «Edebiyatla ciddî olarak ve bir daha ayrılmamak şartile 1923 den sonra işe başladım.» diyor.

Fakülteyi bitirdikten sonra basınla ilgiği devam etmek üzere, lise öğretmenliği, Gazi Terbiye Enstitüsünde Felsefe tarihi ve Sosyoloji öğretmenliği, Matbuat Umum Müdürlüğünde memleket işleri müşavirliği, Polis Enstitüsünde propaganda hocalığı ve son olarak Milletvekilliği yapmıştır.

Fahir ONGER

Köy Okulları

Söbeci köyünün üstünde bir tepe vardır
Köyün üstü ocaktır, tarlalardır
Yolun her seferinde oradan geçer
Söbeci köyünün öğretmeni.
Ben tepeye varınca zili çalar
Toplar öğrencilerini derse başlar.

İçinden uzun şiirler söylemek geçer...

Karşı dağların diplerinde
Yirmi dokuz pare köyüm var
Belli belirsiz evleriyle
Ormanlarda kaybolmuş gibidirler
Koylarında beyaz beyaz okullar parlar...

Okullar bir yıl sonra yapılmış okullar!

Nasıl kapatmalı bu açığı
Ama inançtır benden gelen
Öğretmene karşı, öğrenciye karşı
Söbeci köyünün üstünden bakarken
İçimde rüzgârlar esiyor
Beş geçmiş bin yıllara rağmen

Bana uzaklar yakın geliyor!

Talip APAYDIN

İhsan İNCESU

BERABER

15 günlük fikir - sanat dergisi

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:

METİN ÖZEK

P. K. 35, Aksaray - İstanbul

Abone bedeli:

1 yıl 400 Krş. Altı aylık 200 Krş.

İSTANBUL MATBAASI
29/3/1952

GELECEK SAYIDA

GOYA hakkında etüd
HOWARD FAST'ın Freedom Road - Hürriyet Yolu romanından parça
PIERRE GAMARRA — A. Kadir
KARACAOĞLAN'dan yayınlanmamış bir şiir
YAŞAR KEMAL'in yeni hikâyesi
ile

A. Eyüboğlu	Reşat Enis
Cahit Irgat	R. Nuri Güntekin
Vedat Günyol	Yaşar Nabi
Cevdet Kudret	Mücap Ofluoğlu

Oktay Akbal'ın ayakkabı Sait Faik hakkında düşündüklerini bulacaksınız.

VAY KU

Dağlarının, dağ
Uçurum kıyısınd
gider, dolana - d
Bir hastan vard
belki Ayşe, belki
endamı, kuytuda
memesinin, mem
bir sancı, bir h
Ölüm bu, fukara
geldim, geliyoru
ya bir kışlak v
ya da seher, n
bakarsın olmuş
Bir hastan vard
Hasreti, uykula
hasreti, soğuk s
Gayrı iki korku
iki mavi, kocam
açar, derin kuy

Dağlarının, dağ
hiç akıl edip te
Gün, kimin hesa
rahmetinden kis
hayırlı evlât ma
nasıl canavar k
toprak nasıl aya
kurdun, karınca
batar ayağına t
ve almaz koyn
Sepetçioğlum, k
mavzer değil, h
mal, haraç - me
can, pazar - pa
Kırmızı, beyaz
yumuşak ve se
yaratan ellerin
— kör boğaz, n
naçar kalmış te

Dağlarının, da
Ağaçsız, kuşsu
Çırılçıplak vay
«Kim bu cennet
Yiğitlik, sen ce
feda'yı kabul e
Cennet yapabil
bu fakir, namus
Budur ol hikâye
Seni sevmek, f
imândır, müthiş
İpin, kurşunun
yürür pervasız
Sıra - dağları d
akan suları çev
alır yetimin ha
hükmeder, kitab

Devran ki, vak
dağlarının, dağ
değil öyle yoks
bir tek zeytin d
bir tek başak b
Sıkıysa yağmas
sıkıysa uykula
Kaçar damarla
kaçar, bir daha
sunar koynund
hazla, saadetle
beynimizin ışığ
Her mevsim da
sunar, pırıl - pı
ömrünün en ar
elimizin hüneri
Dolu sofra, gül
Bire on, bire y
şafakta doğan
Hilâfım yok, s
ol kitapta böyl
ol sevda, böyle

RBAN...

arının ardı nazlıdır;
a incecik bir yol
dana.
r, umutsuz;
Elif,
başak,
esinin altında
yan başak...
ölümü
demez,
ti, ya akşam üstü,
hmurlukta
lacak...
r umutsuz.
da
larda.
çiçeğidir gözleri,
n korku çiçeği,
larda...

arının ardı korkunçtur;
düşünen var mı?
hına iner batıya,
demlenir bulutun,
kına
ilir,
rtilir?
ın rızkını veren
pal öküzün
a kara sapanı.
nir amelesidir,
rek tutar Urfalı Nazif
ttır.
r.
cemer
buğdayları
ahibidir bu,
Yaka uğruna —
dil gezer.

nın ardı nasıl anlatsam...
gölgesiz
urban...
vatanın uğruna olmaz ki feda»
nnem olsan da bile
mektir,
ek için seni,
halka.
ol kara sevda,
efedir kusursuz,
sahırlı.
uğruna,
ve güzel
virir,
tir,
kini
nca...

anıp, mutlak dönecek,
arının ardında
lukler, hasretler,
ak bile yalnız kalmıyacaktır,
e dargın...
ı yağmur,
uyanmasın dağ
ndan karanlık,
dönemez,
yatandan
nar,
da yeraltı.
a genç, daha verimli
, sebil,
aşk hasadını
de yeryüzü
n anne, gülen çocuklar...
lile akşama gebe,
gücü
ülin erkek sözüdür,
yazılıdır,
ile çünkü...

Ahmet ARİF

EN GÜZEL ON FİLM

Edebiyat alanında, tanınmış bazı kimselerin, beğendikleri ve başkalarına salık verdikleri eserlere çok rastlanır. «En güzel on roman», «en güzel on kitap», «en güzel yüz eser» v.s. başlıkları altında yapılan bu çeşit seçmelere sık sık rastlanmaktadır. Emerson'dan Gide'e kadar birçok yazarlar bu modaya katılmışlardır; zararlı bir şey de sayılmaz. Sinema alanında ise böyle bir olaya pek rastlanmıyor. Gerçi her yıl festivallerde, türlü yarışmalarda, yıllık ödül dağıtımlarında en güzel filmler seçilir, ama bunlar o yılın en güzel filmi olup, seçimleri çoğu zaman günün geçici zevkinin etkisi altında yapılır. Sinemanın şu son elli yıl içinde meydana getirdiği eserler arasında, doğrudan doğruya sinemacılar tarafından bir seçim şimdiye kadar yapılmamıştı. «British Film Institute» ün yayınladığı **Sight and Sound** dergisinin son sayısında (Temmuz - Eylül 1952) bu yolda son derece ilgi çekici bir denemenin sonuçları verilmektedir: **Festival Mondial du Film et des Beaux Arts de Belgique** komitesi, dünya sinemacılığına mensup, çoğu rejisör olan yüzden fazla şahsiyetten aldığı cevaplara göre, son elli yılın en güzel on filminin (en güzel on iki film demek daha doğru olacak çünkü son iki yer için dört film eşit oy almışlardır) şunlar olduğunu tespit etmiştir:

1. **Kalaz Potemkin** (Eisenstein, Sovyet, 1925)
2. **The Gold Rush** (Chaplin, Amerikan, 1925)
3. **Ladri di Biciclette** (de Sica, İtalyan, 1948)
4. **City Lights** (Chaplin, Amerikan, 1928-30)
5. **La Grande Illusion** (Renoir, Fransız, 1938)
6. **Le Million** (Clair, Fransız, 1931)
7. **Greed** (Stroheim, Amerikan, 1923-24)
8. **Hallelujah!** (Vidor, Amerikan, 1929)

(Geri kalan yerler için eşit oy alan dört film):

Dreigroschenoper (Pabst, Alman, 1931)

Brief Encounter (Lean, İngiliz, 1945)

Intolerance (Griffith, Amerikan, 1916)

Man of Aran (Flaherty, İngiliz, 1932-34)

Seçilen on iki filmin beşi sessiz sinema devresindendir. Filmlerin onu İkinci Dünya Savaşından önceki devredendir. Savaştan sonraki eserlerden yalnız **Ladri di Biciclette** 3. dereceyi almıştır. Filmlerin 5 tanesi Amerikan, ikisi Fransız, ikisi İngiliz filmidir. Sovyetler Birliği, İtalya ve Almanya'dan birer filim derece almıştır. Bununla beraber Chaplin'in filmlerini (hattâ Stroheim'inkini) Amerikan sineması dışında ele almak daha doğru olur. Buna göre Amerika'dan da iki filim listede yer almış olur. On iki filmin dördü komedi, altısı sosyal konulu, biri dokümanter, biri de psikolojik dramdır. Bununla birlikte bütün bu filimlerin ortak özelliği hemen hepsinin ileri bir insanlık görüşü taşımasıdır.

Genel olarak, bu sonuçların hiç de şaşırtıcı olmadığını söylemek yerinde olur; çünkü —**Hallelujah!** bir yana bırakılırsa— diğer on bir filmin sinema sanatındaki önemli yerleri öteden beri belirtilmekte idi. Buna karşılık, ankete gelen cevaplar arasında son derece şaşırtıcı seçmelerin karşılaştığı anlaşılmaktadır. Meselâ Bunuel'in listesinde **Portrait of Jennie** ile **Cavalcade** yer almıştadır. Autant-Lara **The Man I killed**'i, Dreyer **Petrified Forest**'i, Reed **Gone with the Wind**'i listelerine almışlardır.

Bir kısım rejisörler de kendi eserlerine listelerinde yer vermişlerdir; bunlar arasında Autant-Lara (**Le Diable au Corps**, 10 uncu), Bunuel (**L'Age d'Or**, 9 uncu), Dmytryk (**Give us this Day**, 5.), Hathaway (**Lives of a Bengal Lancer**), L'Herbier (**Eldorado**), Dieterle (**The Life of Emile Zola**), Vidor (**The Big Parade**) vardır.

Sight and Sound'ta bu sonuçları veren yazar, yazısının sonunda, sinema sanatında önemli yer tuttukları halde bazı filimlerin niye hiç oy almadıklarının veya tek bir oy aldıklarının düşünülmeye değer olduğunu kaydediyor; bu filimler şunlardır: **The Childhood of Maxim Gorki** (oy almamış), **Zéro de Conduite** (Wright'ın oyu), **Earth** (Wright), **Arsenal** (oy almamış), **The Road to Life** (oy almamış), **October** (oy almamış), **Scheria** (Vatles), **Fires were started** (oy almamış), **Louisiana Story** (Dreeson), **La Règle du Jeu** (Hamer), **Le Jour se lève** (Lean).

Herşeye rağmen bu denemenin ileride düşünülerek son derece faydalı bir konu ortaya koyduğunu ilâve etmek gerekir.

N. ÖZER

(Baştarafı S. 1 de)

riş meydana getiriyorlar, ve yeni sanat anlayışı bu imiş gibi, yeni sanat anlayışıyle hiçbir ilgisi olmayan, tamamile kendi muhayyilelerinden çıkma bu anlayışa hücum ediyorlar. Eski, çok kullanılmış bir usul; ama pek kolay olduğu için vazgeçemiyorlar.

*

«Ruhu göklere uçuran sanat» tan söz edenler, güzel sanatların mühtaç can «kalbin ihtiyaçları olan aşk, dostluk, iyilik, merhamet, güzellik, Tanrıdan bahsetmesini şart koşanlar», sanatın, edebiyatın toplumla olan münasebetlerini göremiyenlerdir.

Sanat ve edebiyat, toplum dışında düşünülemez; toplumun belli bir gelişme safhasında doğmuş, toplumsal gelişmelere uyarak gelişmiş, değişmiş, bu gelişmelerin tesirinde kalmış ve bu gelişmeye tesir etmiştir. Yani sanat eserleri toplumsal münasebetlerden doğar, bu münasebetleri aksettirir. Sanatçı, bu münasebetlerden müstakil, bu münasebetlerin dışında değildir; toplumun dışında değildir. Bu münasebetler ise belirli toplumsal kanunlara göre değişir; ebedî, mutlak toplumsal münasebetler yoktur, tarihsel - yani muvakkat - münasebetler vardır. Toplumsal münasebetlerdeki değişmeler sanatta, edebiyatta aksini bulur. İnsanların estetik zevkleri değişir. Bu toplumun bir ferdi olan, toplumsal bir fert olan, sanatçının eserleri de değişir. «Gene şarkılar söylerler, ama şarkılar değişmiştir artık.» Belli bir toplumsal devrin insanı, devrin insanı, daima bu devrin insanı, daima bu devrin zevklerini ifade eden sanat eserlerini tercih edecektir. Ayrı unsurlara bölünmüş bir toplumda, belli bir devre has zevkler, bu toplumu teşkil eden, muayyen bir oluş neticesi beliren unsurlara göre değişir. Gelişen unsur, kendi dünya görüşü ile birlikte yeni değer ölçüleri de getirir; kendisine zorla kabul ettirilmek istenilen değer ölçülerinin karşısına kendi değer ölçüleriyle çıkar. Bu, muhtevanın değişmesi demektir; değişen muhteva kendine uygun, kendini en güzel ifade edecek şekiller yaratır. Çünkü Flaubert'in de dediği gibi «şekil ve muhteva... biri olmadan öbürü aslâ mevcut olmıyan iki cevherdir.» Ve, şekil fikirlere feda edilecektir zannından, artık bir sanatçı olmaktan çıkar.

Toplum hayatındaki devamlı gelişme ile sanat ve edebiyat arasında daimî bir karşılıklı tesir olduğundan mutlak, değişmez değer ölçülerinden bahsedilemez. Yeni gelişmeler yeni değer ölçüleri getirecektir; bu değer ölçüleri de bu gelişmelere tesir ederek kendini doğuran oluşu hızlandırmaya çalışacaktır.

Toplum ve sanat münasebetlerini kısaca gördükten sonra şimdi soralım: Türkiye'de bir sanat düşmanlığından bahsedilebilir mi? Sanatçılarımız sanat düşmanı mı?

BERABER

Tarihin öğrettiği bir gerçek var: Toplumsal gelişmenin hızlandığı, eski değerlerin çürüyüp kokluğu, yeni değerlerin belirdiği zamanlarda, eski değerleri doğurmuş, kabul ettirmiş, yerleştirmiş toplum katı ile orta tabakadan bir kısım kopup ayrılarak aydınlık gelecekleri kendinde taşıyan, yeni değerler getiren unsura katılırlar. Bu küçük kısım, tarihî oluşu bütünü içinde kavrayan, toplumsal münasebetler hakkında «Gün gibi aşikâr işte — O hakan bu haklı» diyecek kadar açık bir görüşe varabilen gerçek aydınlardır. Bunlar, bilim düşüncesini kavramış, olayları çevrelerinden edindikleri peşin hükümlere göre değil bilimin verilerine göre değerlendiren düşünce adamlarıdır. Bu bakımdan, genel olarak, gelişen toplum katına katılan aydınlar arasında sanatçı pek az olur.

Oysa ki yurdumuzdaki durum tersinedir. Bu, elbet, birtakım tarihsel, toplumsal, siyasal şartlara bağlı sebeplerin neticesi. Yalnız bugün, gün gibi aşikâr bir gerçek var: Bilim adamlarımız — bir iki istisna hariç — bir ankete cevap vermekten korktukları halde, fıkra yazarları «pozitif olamaz» diye yazılar yazdıkları halde, sanatçılarımız, iki cami arasında kalmış binamaz olmak istemiyen, seçmek zorunu duyan sanatçılarımız, şahsî fedakârlıkları göze alarak, «iyi tarafta, doğru tarafta, haklı tarafta, aydınlık tarafta» yer alıyorlar; halkın içinden çıkan sanatçılarla aynı safta birleşiyorlar. (İşte onların bu durumu aklık Saray Lokmasının ve ötekilerin hetme gidiyor!) Sanatçının tarih karşısındaki sorumluluğunu şiddetle hissediyorlar. İstesinler de istemesinler de bu toplumu anlatacaklarını bunlardan, toplum içinde haklı tarafı tutmak, haklı tarafın özleyişlerini söylemek ihtiyacını duyuyorlar. Bunun için yaptıkları işte şuuruna sahip olmak istiyorlar. Gelişen toplum katının içinden çıkan sanatçılara, başka toplum katlarından ayrılıp katılan sanatçılar çoğalıyor. Beliren yeni değer ölçüleri, halkımızın gerçek sanatçılarının getirdikleri değer ölçüler, daha geniş bir sanatçı zümresi tarafından benimseniyor, onların eserlerine ilgi alıyor. Bu durum, eski değerleri savunanların gözünde sanat düşmanlığı, edebiyat düşmanlığı şeklini alıyor.

Sanatçılarımız artık «sanat ruhun en kuvvetli tezahürüdür» deyip geçmiyorlar; sanatı, edebiyatı toplum içinde inceliyorlar. Biliyorlar ki sanat, şimdiye kadar olduğu gibi, küçük bir azınlığın hoşuna giden, onların hayallerini, can sıkıntılarını, hasretlerini anlatan bir faaliyet olarak kaldıkça bugün artık şerefli bir iş, saygıya değer bir iş sayılmıyor. Bugün sanatçı, halkımızın dileyişlerini, acılarını, sevinçlerini söylemek ihtiyacını duyuyor. Ele aldığı her konuyu yeni bir sanat anlayışıyla, gerçeklerden doğan, halk menfaatlerine bağlı bir dünya görüşüne uygun bir sanat anlayışına göre ifade ediyor. Ama eğer hürriyetten, işsizlikten, yoksulluktan, aydınlık geleceklere hasretten bu kadar çok bahsediyorsa, bunu sanatçının kötü niyetinde değil, toplum yapısında aramak lâzımdır.

Bir kısım sanatçılarımızın tek gerçek olarak gördükleri «hapis yoluna birtakım maskaralıklarla günlerini geçirmelerine rağmen sanatçılarımızın çoğunun gülüşü, güzele ve doğruya giden, sevinç ve umut verici bir gülüştür. Halkımızın görüşünü ne kadar kuvvetle benimserlerse, onu etlerinde, canlarında duyarlarsa, bu görüşü eserlerinde o kadar sanatkârca ifade edeceklerdir.

Beliren yeni değer ölçüleri karşısında sanat düşmanlığından, hürriyet düşmanlığından bahsedenlere gelince, onlar, sanatımızdaki, edebiyatımızdaki gelişmeyi, toplumsal yapımızdaki gelişme içinde değerlendiremiyen veya edebiyat ve sanattaki değişikliğin başka değişikliklerin belirtisi olduğunu sezerek korkuya kapılan, eski değerlerin bekçisi olarak ödevlerini yapan kimselerdir. Tarih, onların gayretlerinin boşuna olduğunu ispat etmiştir.

Bereketli Topraklar Üzerinde

Romanımızın şimdiye kadar, hikâye ve şiirin aksine kendini kabul ettirmiş durumu yok. Ama gene de ileri hamlelere, başarılı sonuçlara şahid oluyoruz. Bu arada, son günlerde yayınlanan Esir şehrin insanları (Nurettin Demir) var. Fakat "Bereketli topraklar üzerinde„ nin gerçek memleket romanına ışık tutması yönünden başarılı roman örneği olmak dışında da ayrı değeri var. Edebiyatımızda sağlam yeri olacağına inandığımız romandan bir parçayı okuyucularımıza sunuyoruz.

İflâhsızın Yusuf bu sefer burnunun öbür deliğinden hınladı:

— Allah diyen neden geri kalmış? Basacıyk evelâllahın izniynen dahanırımızı da, gövdelerimizi de.. Lâkin siz siz olun, mukayet olun şeher yerinde kendinize kardaşlar! Neden derseniz, şeher yeri köy yerine benzemez. Şeher adamı köylüyü cin çarpar gibi çarpar. Birbirimize iyice sarılarak, el sözüne kulağ asmıyak! Anca barabar, kapca barabar..

Pehlivan Ali:

— Tâbi canım.. dedi, kulak asılır mı? Gurbete deyi çıktık..

— Emmim derdi ki, çocuklar derdi, gurbete düştünüz mü, yüreğinizden sılayı atın derdi. Atamadınız mı yandınız derdi..

Köse Hasan:

— Emmin de, dedi, fıkara.. Sıla gözü beklerken beklerken.

— Heye, beklerken beklerken sılada kaldı. Lâkin emmimin avradını görüyon mu? Avrat dediğin öyle olmalı! Hâza Osmanlı.. Değil mi? Köy yerinde okadar etdiler de ere vardı mı?

Köse Hasanla Pehlivan Ali cevap vermediler. İkisinin aklından da aynı şey geçmişti. Lâkin açığa vurmaktan çekindiler.

İflâhsızın Yusuf:

— Varmaz! diye kendini cevaplandırdı, eski toprak, hâza Osmanlı da ondan...

Su dökmeğe kalktı.

Köse Hasan:

— Emmisinin avradı.. dedi, güldü.

Pehlivan Ali de güldü.

Duydun mu Ali?

— Heye, Osmanlı, doğru..

Artık Hayal Kuruyorum

Ayol merhaba hürriyet
Dosta düşmana inat
Bu ar dikine cesaret
Böyle altına saltına ortada
Böyle vakitsiz ziyaret

Tarhan GÜRKAN

Yıldız dolu, berrak bir yaz gecesi geçti aklından. Ağustos ortalarında, sıcak bir geceydi. Suyu çekilmiş derenin içinde çerçiyle basdırmışlardı. Çerçi korkmuş, kaçmıştı. Dudu korkmamıştı. Yattığı yerden doğrulmamıştı bile. İlkpeşin Pehlivan Ali işini bitirmişti, sonra Köse Hasan.

Köse Hasan da aynı şeyleri hatırlıyarak titredi.

— Lâkin zorlu avrattı! dedi.

— Heye. Eti daş gibiydi kahbenin..

— Hem de hamırlı..

— Doğru, hamırlı. Ne dediydi? Gâvırlar, kimseye demeyin, öldürrüm sizi dediydi..

— Heye, öldürrüm dediydi..

İflâhsızın Yusuf uçkurunu bağlıyarak geldi.

— Lâkin, dedi, gurbet kötü be!

Torbasıyle yorganını alıp evden çıkarkenki ânı yaşıyordu.

Köse Hasan:

— Niye? diye sordu.

— Kötü tekmil. Adamın gözü ardında kalıyor. Ben Suvaz'dayken töbe dışlığım gelmezdi, köy aklımdan çıkmazdı. En biri emmim. Gurbete düştün mü, yüreğinden sılayı atacan derdi. Derdi amma, kendi atabildi mi? Ne mümkün? Adamın yurdu yuvası derdi, vatanı derdi..

Yerden bir taş aldı, oturduğu yerden karanlıklara fırlattı.

Köse Hasan da evinden ayrılışını hatırlamıştı. Yüreğinden bir sızı geçti.

— Doğru! diye başını salladı, adamın yüreği bi tevir oluyor. O bu değil ya, gittiğimize göre zorlu birer iş dutaydık bari..

— Dutarık evelâllahın izniynen. Bizi yurdumuzdan, yuvamızdan eden Allah..

— Heye, yurdumuzdan yuvamızdan. Dur bakalım, kadere kırk beş. Bunda da var bir hayır...

Pehlivan Ali havaya baktı baktı:

— Yusuf lan, dedi, bak, Allahımız. Gorüyon mu? Aboo!

Ötekiler de baktılar. Kaynaşıp kabaran siyah bulutları bir müddet seyrettiler.

İflâhsızın Yusuf:

— Heye Allahımız.. dedi, Lâkin biliyon mu Hasan, benim oğlan cip sakarlandı bu yıl. Bıkır çelik gibiydi..

— Ne diyon Yusuf ne diyon. Benim Emine de bu yıl kulağasma. Ekinlere karakurt indi, kızın iflâhı kesildi tüm. O, bu değil, ardımdan melil melil bakışı yok mu, töbe aklımdan gitmiyor. Ne dedi biliyon mu?

— Ne dedi?

— Bubam bubam dedi, gelirken yeşil bi saç tokasıynan, bi de tarak geliriver dedi, amma, anasından uğrun.. Pek korkar anasından..

— Anası ne istedi gayri?

— Anası mı? O bişiy istemez. Bak, bu kadar yıllık aydlim mesela, töbe istemez. Benim uğrumda su içmez be!. Lâkin iyi bi para kazandım mı ben biliyom..

— Nörecen?

— Biliyom nöreceğimi.. Sen nörecen?

— Ben mi? Ben eyi bir gazocağı alacam, köy yerinde söylensin..

— Gazocâ mı? O da ne ki lan?

Gururla gülen İflâhsızın Yusuf:

— Sen bilmem! dedi, pompası var. Basdın mı ateş püskürür, hami de yılan sedası gibi ses verir. Suvaz'da cer atölyesinde hamballıken, bizim bir şef vardı, lâkin eyi adamdı, namaz nıymaz kılmazdı a, eyi adamdı. Onda vardı. Bi yakdı mı, eh. Yimek mi pişirecen? Koy üstüne terenceyi; su mu kaynadacan? Ko teneheyi, ânide. On beş, yirmi pangonota veriyorlar..

— On beş, yirmi pangonot mu?

— Ne belledin ya?

— Çok lan, aboo.. On beş, yirmi pangonot!

— Lâkin tevâtür bi şey. Pompası da var. Basdın mı ateş püskürür.. Bizim şef bi yakardı ki..

— Demek yılan sedâsı gibi?

— Heye, yılan sedâsı..

— Bak hele Yusuf.. Bu şeher dedikleri de, aboo değil mi?

— Ne diyon Hasan ne diyon? Gece olmaz mı, sokaklarda tekmil aletrikler yanar, gündüz gibi. Otomofiller, o avratlar, o nebiliyim canım, dilinen târifi mümkünsüz.. Siftah gidişin seni bi çarpar, eh. Ne yöne bakacağını şaşırırsın. Lâkin kardaşlar, siz siz olun, şeherinin iğvâsına kanmayın. Şeherliyi biliyonuz mu siz.. Anam avradımı elsin bizi yek epmeğe mühtac ederler!

— Bi şey olmaz evelâllahın izniynen.. Şeher uşağı olduysa.. Biz kardaşdan ireliyik.. Değel mi?

— Tâbi canım..

— Şeherli de ne ki, şeherliyi biz yanıldırık değel mi?

— Heye amma, zor. Şeherli dediğin cin, cin. Biliyon mu sen şeherliyi?

Pehlivan Ali'ye baktılar. Karanlıkta yüzü belli olmuyordu ama, çenesini dizlerine indirmişti, düşündüğü belliydi.

İflâhsızın Yusuf:

— Ne düşünüyon kardaş? diye sordu.

Pehlivan Ali içini çekti.

Köse Hasan:

— Anşayı düşünüyor zahar! dedi, nörsün? Onunki cip kötü. Biz hadi neyse...

— O da evli sayılır.. Sözlü demek yarı evli demek.. Değil mi?

Pehlivan Ali cevap vermedi.

Yusuf üsteledi:

— Öyle değil mi kardaş?

Pehlivan Ali kaburlı kaburlı bir cıgara yaktı. Dumanı göğe doğru üfledi.

Yusuf:

— Emmim derdi ki, dedi, gurbete düştün mü, sılayı unudacan derdi. Doğru.. Unutmazsan, bırak. Kor insana. İşmiş dutaman, aklın fikrin dağılır. Halbuki hepimizinki de bi dert, epmek derdi mesela.. Öyle değil mi Köse?

— Doğru kardaş, epmek derdi, gozü çıkasıca. Yurdumuzu, yuvamızı ne dimeye depdik?

— Gurbetde sılayı düşündün mü, yandın. Hani emmim diye değil, nasıl adamdı? Adamın tekesi değil miydi Köse? O bile gurbette kaldı fıraksız. Yanından gelenler deyiverdiler, sıla sıla diye ruhunu teslim etmiş!

Üçüne de bir gariplik çökmüştü. Uzaklara, tâ uzaklara baktılar. Koyu karanlıklardan başka şey görünmüyordu.

— .. Ayağın gurbete düştü de, alışdın mı, bırak. Her dâim gidersin. Gitmek istemesen bile gidersin. Sen artık gurbet kuşu demeksin. Gurbet seni çığırır, duramazsın, mümkünü yok durmaz, gidersin. Gitmesen köy yeri batar, bunalırsın. Kendir kement zapt edemez seni, gidersin, mücerret gidersin. Amma gidince de durabilir misin? Ne mümkün? Bu sefer içinde sıladır yaf yaf eder, burcu burcu kokar, uryalarına girer, ah bi gitsem deyi can atarsın, sılayı ipinen çekersin. Gidersin de, gitmeye gidersin. Bir gün, beş gün.. Ondan sonra kardaşıma dayım, gurbetdir el eder, göz kırpar, çığırır seni. Köydür batar, yüreğin daralır, daralır... Ceviz kabuğu gibi daralır, burya ne demiye geldim dersin, kahredersin kendi kendine. Bir kerre gurbete düşdün mü, yu elini kendi kendinden!

— Niye?

— Sen o eski sen değilsin ki.. Gurbete düşersin, sıla çığırır, sılana kavuşursun gurbet el eder. En biri ben! Ben Suvaz'a gitmiyeydim Çuhurova'ya heves etmezdim ki.. Lâkin Çuhurova..

Birdenbire gök yarılır gibi oldu, mavi bir şimşek çaktı. Ortalık mavi mavi ışıdı. Bu bir anlık mavi aydınlıkta İflâhsızın Yusuf Pehlivan Aliyi gördü. Yüzünü beğenmediyse de, aldırmadı. Şimşekten ötürü:

— Hak şükür! dedi, bizim hemşerilerin pâlikesi.. Pek tevâtürmüş hani biliyon mu?

— Öyle ya, dedi Köse Hasan, bize yaban gözüynen bakmaz a?

— Bakar mı? Hemşerimiz tâ! Hem şerinin kötüsü olur mu? Bizi bi gördü de, kim idiğimizi bi belledi mi..

— Heye Yusuf, bi belledi mi..

— Vay, hemşerilerim gelmiş deyi.. İşinin başında bizi dutmayıp da şeherliyi ne dimeye dutsun?

— Hiç canım, akıl var, yakın var..

— Hemşeri dimek, gurbette hısım dimek. Ben kendi nefsime, hemşerim şorda dururken, yazının bayin şeherlisine işimi kurban ederim.. Sen?

— Bak hele bak.. Şeherli di, onda dur. Adamın gözünden sürmeyi çekerler! Yusuf.. Dimek çok tevâtürmüş pâlike?

— Dilinen târifi mümkünsüz! Suvaz'da cer atelyesindeyken, bi şefimiz vardı, namaz nımaz kılmazdı ya, eyi adamdı.. O ağnatdıydı.. Lâkin hemşerimiz parayı tam demetlemiş!

— Demetlesin, hemşerimiz değil mi? Allah kılıncını keskin etsin.

— Tâbi canım..

— Demek para kazanıyın?

— Heye, ben bilirim..

— Yılan ıslığı gibi seda veriyur hu? Köy yerinde yılan bellerler ha Yusuf!

— Bes muhtar bellemez!

— Muhtar tâbi, bilir. Koca muhtar mesela.. Oğlunu da everecek.. Yusuf?

— Hı?

— Yirmi pangonota ben de kıyarım belki..

— Noacak?

— Ondan alacam..

— Gazocâ mı?

— Heye.. Muhtarlan uğrun köylüyü bizim dama toplarıh, ikimiz iki yandan basdık mı, yılan bellerler ha Yusuf.. Ne bilsinler deel mi?

Orhan KEMAL

(Baştarafı S. 1 de)

saretli bir gelişme istidadı göstermeğe başlıyan serbest tercüme hareketi karşısında diktatörlük baskısını bu işe tamamen elkoymakla, son haddine çıkarır.

1939 da Millî Eğitim Bakanlığının organize ettiği neşriyat kongresinde münakaşasız kabul edilen tercüme heyeti raporu bu el koymayı açıkca ifade ediyordu. Kandırıcı bir üslûpla yazılan rapor Bakanlığın tercüme işlerile her yönden uğraşmasını savunmakla kalmıyor, üstelik hususî müesseselerce yapılacak tercümelerinde «tanzim ve murakabesi» üzerinde duruyordu.

Diktatörlük hemen birkaç ay sonra tatbikatına geçilen bu kötü maksatlı teşebbüsünde türlü yönden muvaffak olmuştur denilebilir.

Gerçekten o zamandan bugüne kadar geçen on senelik bir süre içinde çoğu kıymetsiz, faidesiz 700 e yakın eserle tercüme hayatımızı boğmakla kalmamıştır. Ayrıca milyonlarca liralık cazip bir fonla birçok fikir ve sanat adamları tercümeciliğe sürüklenerek oyalanmıştır.

3 — Son günlerde Şark klâsiklerinin tercüme işinin ele alınmasının hayli önemli bir hâdise olduğunda hiç şüphe yoktur. Önem bu işin gene dikte edilmesinde değildir. Devri sabıkta başımıza gelenler kadar tehlikeli bir geleceğin işareti olmasındadır.

4 — İnkâr edilemez ki, yüz senedenberi memleket kültürünün gelişmesini desteklemek bakımından tercüme hareketleri, bir türlü sıhhatli, hür ve faydalı olamamıştır.

Böylece dünya çapında ileri kültür hareketlerinden istifade edemememizin sorumluluğu ise birbirini takip eden baskıcı iktidarlar kadar sadece menfaat düşkünü mütercimler kadrosuna da ait bulunmaktadır. Şüphesiz ki böyle bir ittihamdan memleket kültürünün gelişmesinde öteden beri ve her şeye rağmen rol oynayan cesaretli ve değerli tercüme teşebbüslerini tenzih etmek lâzımdır.

Lütfü ERİŞÇİ